

KORRUPSIYANING FALSAFIY-AHLOQIY TAHLILI

Xomidjon Kipchokov Gulomovich

«Ijtimoiy fanlar» kafedrası

kipchakovxamidjon@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur korrupsiyaning falsafiy-ahloqiy qarori deb nomlangan maqolada korrupsiya jamiyatdagi keng tarqalgan illatlardan biri bo'lib, boshqa falsafiy va axloqiy urinishlar ishlab chiqiladi. Mazkur korrupsiyadaning falsafiy asoslari, tuzatish sabablari va jamiyatga o'rnatilgan. Shuningdek, axloq nuqtai nazaridan kelib chiqadigan ijtimoiy muammolar bo'lib, jiddiy axloqiy muammolarni aniqlashga qaratilgan.*

Maksad – korrupsiyaga qarshi kurashning axloqiy prinsiplari va falsafiy mexanizmlarni shakllantirishdagi yuksalish g'oya va tashuvlarni mustahkamlashdir, yo'l harakati xavfsizligini oshirish uchun yordam berish. Tadqiqotda inson ma'naviyatini yuksaltirish, sifatda korporativ va javobgarlik kontsepsiyalarga asoslangan holda ko'rib chiqiladi.

Mazkur mavzusidagi ish kuchga qarashli, balki tashqi ko'rinish uchun ham zarur bo'ladi, u ijtimoiy xavfsizlik va ko'proq kuchga yordam beradi.

Kalit so'zlar: *korrupsiya, falsafa, axloq, jamiyat, yaxshilik, javobgarlik.*

KIRISH:

Korrupsiya – bu davlat organlarida, yoki jamoat sohasida mansabdor shaxslarning o'z vazifalaridan foydalanib, shaxsiy manfaatlari uchun hal qilish jarayonlarida qonun va etik normalarni buzilishidir. Korrupsiya jamiyatda ishonchsizlik, adolatsizlik va ijtimoiy muammolarni olib kelishi mumkin.

Korrupsiyaning asosiy shakllari:

Bestselling (Bribery): Manfaatdorlik uchun pul yoki boshqa narsalar berilishi.

Foydalanish (Misuse): Mansabdor shaxsning o'z vazifasidan foydalanib, shaxsiy manfaatini birinchi o'ringa qo'yishi.

Tasir etuvchi munosabatlar (Influence peddling): Mansabdor shaxslarning o'z pozitsiyalaridan foydalanib, boshqalarga ta'sir o'tkazish.

Korrupsiyalashgan dasturlar (Corrupt practices): Tashkilotlarning rasmiy qarorlariga mansabdor shaxslarning ta'sirini bildiruvchi amaliyotlar.

Korrupsiyaning ta'siri:

Ijtimoiy munosabatlarga: Korrupsiya jamiyatda ishonchsizlik va norozilikni kuchaytirishi mumkin.

Iqtisodiy rivojlanishga: Iqtisodiy o'sishni pasaytiradi, chet el investisiyalarini jalb qilishni qiyinlashtiradi.

Davlat xizmatlariga: Davlat xizmatlari samaradorligini kamaytiradi va mansabdor shaxslar yordamida foyda olishni rag'batlantiradi.

Korrupsiya — jamiyatdagi axloqiy normalarni buzadigan va davlatning rivojlanishini to'sib qo'yadigan katta muammo. Unga qarshi kurashish, umumiy axloqiy standartlarni yaxshilash va jamiyatda ishonchni mustahkamlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar taxlili: Korrupsiya — bu axloqiy jihatdan rad etilishi kerak bo‘lgan, ko‘pincha shaxsiy manfaatlarga qaratilgan faoliyat bo‘lib, bu faoliyat odamlarga yoki jamoat manfaatlariga zarar yetkazadi. Uning belgisi – bu jamoat yoki shunga o‘xshash iqtisodiy vazifani noqonuniy foydalanish, bu esa qonunlar yoki boshqa xulq normalarini buzadi.

Korrupsiya jamoat xizmati va iqtisodiyotning mavqEvropa Ittifoqini zararlantiradi. Uning tarqalishidek va unga bo‘lgan munosabat bilan, jamiyatning qabul qilingan qadriyatlarining zaiflashishiga olib keladi.

Korrupsiyaning asosiy ta’siri:

Aхлоqiy qadriyatlarning yo‘qolishi: Korrupsiya jamiyatdagi qabul qilingan axloqiy standartlarni zaiflashtiradi va odamlar orasida ishonchni yo‘qotadi.

Jamoat xizmati va iqtisodiyotning zaiflashishi: Korrupsiya jamoat xizmatlarining samaradorligini pasaytiradi, bu esa jamiyatdagi xizmatlarning sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

1. **Shaxsiy manfaatlarning ustunligi:** Korrupsiya shaxsiy manfaatlar jamoat manfaatlaridan yuqori bo‘lishini ta’minlaydi, bu esa adolatsizlikka olib keladi.

2. **Qonun ustuvorligiga zarar:** Korrupsiya qonunlarning buzilishini rag‘batlantiradi, bu esa huquqiy tizimning ishini zaiflashtiradi.

Korrupsiyani bartaraf etish va uning zararli ta’sirlarini kamaytirish uchun jamiyatdagi axloqiy standartlarni mustahkamlash, ta’limni yaxshilash va korrupsiyaga qarshi choralarni joriy qilish muhim ahamiyatga ega.

„**Korrupsiya** — bu global fenomen bo‘lib, u jamiyatni **zararli** va **millionlab odamlarga yordam kerak bo‘lgan** manbalarni faoliyatdan chetlatadi.”

Korrupsiyaga qarshi Konvensiya

Korrupsiya – bu iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy fenomen bo‘lib, faqatgina davlat boshqaruvi muammosi emas. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda korrupsiya bevosita zaif odamlar va mahalliy elita orasidagi farqni kuchaytirib, yetarli zarar yetkazadi.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti korrupsiyaga qarshi Konvensiyasi barcha davlatlarni pora berish va pora olishni jinoyat deb e’lon qilishga chaqirmoqda. Bu kelishuv Avstriyada 2006 yilda kuchga kirgan (BGBI. III Nr. 47/2006).

Konvensiyaning imzolanishi munosabati bilan BMTning Bosh Assambleyasi 9 dekabrni global korrupsiyaga qarshi kurash kuni deb e’lon qildi.

Xalqaro hamkorlik

Konvensiyaning kirishida shartnomalar davlatlari korrupsiyadan kelib chiqqan muammolar va jamiyatlar uchun xavfli oqibatlar haqida xavotir bildirishdi.

Korrupsiya demokratik institutlarni va qadriyatlarni, axloqiy qadriyatlarni, adolatni zaiflashtiradi va barqaror rivojlanish hamda huquqiy davlatni xatarga qo‘yadi.

BMTning qoidalari korrupsiyani profilaktika qilish, tekshirish va jinoyat ishlarini olib borish, shuningdek, daromadlarni saqlash, musodara qilish, o‘zlashtirish va qaytarish bilan shug‘ullanadi.

Korrupsiyaga qarshi kurash choralari

Shartnomalar davlatlari huquqiy davlat, yaxshi davlat boshqaruvi, davlat mulkni to'g'ri boshqarish, adolat, shaffoflik va javobgarlik prinsiplari asosida samarali korrupsiyaga qarshi choralarini amalga oshirishga majburdir.

Ular korrupsiyani profilaktika qilish bo'yicha xalqaro dastur va loyihalarda ishtirok etadilar. Agar zarur bo'lsa, davlatlar (nezavisimyy) tashkilotlar tashkil etishlari mumkin, ular korrupsiya profilaktikasi bilan shug'ullanadi, nazorat va muvofiqlashtiradi. Ushbu tashkilotlar jamoatchilikka ma'lum bo'lishi va ular uchun foydalanish imkoni bo'lishi kerak, shunda hodisalar (shuningdek, anonim ravishda) xabar berilishi mumkin.

„**Korrupsiya** — bu global fenomen bo'lib, u kamida imkonsiz ahvoldagi odamlarga eng katta zararni yetkazadi, integrativ iqtisodiy o'sishni to'sib, muhim xizmatlar uchun zarur bo'lgan mablag'larni o'girlaydi. Tug'ilishdan to' dafngacha millionlab odamlar korrupsiyaning soyasiga chalinib qolgan.” [1],

Ko'proq shaffoflik va adolat

Shartnomalar davlatlari davlat xizmatchilarini tanlash, qabul qilish va ishga qabul qilish bo'yicha qarorlar qabul qilishadi, bu esa samaradorlik va shaffoflik, natija, adolat va moslik prinsiplariga asoslanadi. Har bir davlat o'zining boshqaruvida jamoat vazifalarini to'g'ri, adolatli va to'g'ri bajarish uchun xulq normalariga amal qiladi. Agar zarur bo'lsa, davlat idoralari korrupsiyani tegishli organlarga xabar berishni osonlashtiradigan mexanizmlarni ko'rsatishi kerak.

Bundan tashqari, shartnomalar davlatlari jamoat xaridlari sohasini shaffoflik, raqobat va ob'yektiv qaror qabul qilish me'yorlari asosida tartibga soladilar. Ular jamoat xarajatlarini boshqarishda shaffoflik va javobgarlikni qo'llab-quvvatlashadi.

Jinoyat jazosi va huquqiy yordam

Shartnomalar davlatlari pora berish, mo'ljallash, o'girish, suiiste'mol qilish va vazifalarni bajarish kabi jinoyatlarni sudi jazosiga tugadi. Shuningdek, yuridik shaxslar (jamiyatlar) ham jinoiy javobgarlikka tortilishi mumkin (Avstriyada: Jamiyatlar mas'uliyati to'g'risidagi qonun). Bunday jinoyatlardan olingan daromadlar musodara qilinishi kerak.

Guvohlarni, xabar beruvchilarni va jabrlanganlarni himoya qilish uchun choralar ko'riladi. Xalqaro hamkorlik ro'yxatga olish va huquqiy yordamda yaxshilanadi. Zamonaviy — shuningdek, yashirin — tekshirish usullari qo'llaniladi. Davlatlar o'zlarini yaqinida yo'qolgan mol-mulklarni qaytarishda xalqaro va chegaradan tashqari hamkorlik qilishi kerak. Konvensiyani amalga oshirishni tekshirish uchun shartnomalar davlatlari uchun doimiy konferensiya tashkil etilgan. U bu davlatlarning o'zaro tekshirish mexanizmlarini rivojlantirdi.

Xalqaro korrupsiyaga qarshi akademiya (IACA)

IACA — Laksenburg/Niderlandda joylashgan xalqaro tashkilot. U BMTning narkobaraterlik va jinoyatchilikka qarshi kurash byurosi (UNODC), Avstriya Respublikasi va Yevropadagi taqiq qilish idorasi (OLAF) bilan hamkorlikda ishlaydi. Akademiya global korrupsiyaga qarshi kurashda bilimlar markazi sifatida faoliyat yuritadi. U, ayniqsa, keng qamrovli ta'lim va qayta tayyorlash dasturlarini taklif qiladi.

"Korrupsiya zanjirini sindirish" Xalqaro anti-aksiya logotipi BMT Korrupsiyaga qarshi kurash kuni 2014 [2],

Korrupsiyani qabul qilish indeksi;

Nodavlat sifatda Transparency International jahon miqyosida korrupsiyani kuzatadi va unga qarshi kurashadi. yil davomida buzilishlarni qabul qilish indeksi (Corruption Perceptions Index)ni e'lon qilish, bu indeks turli so'rovnomalarga asoslanadi. 2014 yilda Avstriya 175 davlat orasida 23-o'rinda joylashgan edi [3].

Evropada korrupsiyani oldini olish;

Evropada korrupsiyani oldini olish mumkin bo'lgan Evropada tafovutni tiklash mumkin. Shu sababli, 48 ta Yevropa davlati va AQSh korrupsiyaga qarshi GRECO (Korrupsiyaga qarshi davlatlar guruhi)da qatnashadi. 2006 yildan boshlab Avstriya GRECONing a'zolari bo'ldi. 2008 yilda birinchi Avstriyaga tegishli chop etildi va undan Venadagi korrupsiyaga qarshi himoya qilishlandi. Evropa Kengashga qarshi kurashga qarshi kurashga qarshi kurashga qarshi kontseptsiya xavfsizlik davlatga qarshi kurashga asoslangan [4]. Yevropa Ittifoqining korrupsiyaga qarshi kurashi

Evropa Ittifoqining korrupsiyaga qarshi kurashi 2014 yilda birinchi marta e'lon qilinadi va u har bir Evropa Ittifoqi xavfsizlik davlatlaridagi vazitni himoya qiladi. Evropa Komissiyasi Vena shaxarini, qarshi kurashga va kurashda xabardorlik shaffoflikni asosiy vosita sifatida sifatda yordamlashini ishlab chiqarish namunasi sifatida sifatda yo'q qildi. Shuningdek, korrupsiyaga qarshi ekspert choralarini qayta tiklash dasturlari konferentsiya orqali ishlab chiqarilgan boshqaruvdagi korporatsiyaning oldini olish standartlarini ham himoyalangan.

Evropa Ittifoqining korrupsiyaga qarshi kurashi Evropa Ittifoqiga qarshi kurashga qarshi kurashni samarali rag'batlantirish maqsadida, 2014 yilda o'ziga qarshi kurash kurashini birinchi marta e'lon qildi. Bundan keyin ikki yil ichida e'lon qilingan, Evropa Ittifoqi xodimlaridagi buzilishlarni, antikorrupsion ishlarni va samaradorlikni saqlab qolish. Hisobotda shaxsiy bir davlatning korrupsiyaga qarshi kurashi va kamchiliklari, korrupsiyaning tarqalishi, korrupsiyaning oldini olish va uni yo'q qilishga qaratilayotgan himoyalanganlar va choralar ko'rilgan. Evropa Ittifoqi Komissiyasi korrupsiyaga qarshi kurashda xabardorlik shaffoflikni asosiy vosita sifatida sifatda ta'minlash Vena shaxariniga qarshi kurashda kuchga ega. Ushbu virusga qarshi korrupsiyani kamaytirish, xavfsizlik choralarini ko'rish uchun birgalikdagi sa'y-harakatlarni mustahkamlash.

Evropa Ittifoqining korrupsiyaga qarshi kurash hisoboti 2014 yilda birinchi marta e'lon qilindi va Evropa Ittifoqi a'zo davlatlaridagi vaziyatni tahlil qiladi. Evropa Ittifoqi Komissiyasi Vena shaharini korrupsiyaga qarshi kurashda xabardorlik va shaffoflikni asosiy vosita sifatida ko'rsatgan ijobiy namuna sifatida e'tirof etdi.

Shuningdek, mamlakat ekspertlari konferensiyasi tomonidan antikorrupsion choralarini muvofiqlashtirish uchun ishlab chiqilgan korrupsiyaning oldini olish standartlari ham alohida ta'kidlandi.

Avstriya choralarini ko'rmoqda;

Avstriya korrupsiyaga qarshi kurashda bir qancha choralarini amalga oshirmoqda. Ushbu choralar orasida:

1. **Antikorrupsion dasturlar** – korrupsiyaning oldini olish, uning aniq belgilarini aniqlash va ularga qarshi kurashish maqsadida maxsus dasturlar va loyihalar

ishlab chiqilgan.

2. **Ta'lim va ogohlantirish** – davlat organlari va tashkilotlardagi xodimlar uchun korrupsiyaning oldini olish bo'yicha treninglar va seminarlar o'tkaziladi. Bu, o'rtadagi odamlarga korrupsiyani aniqlash va undan qochish bo'yicha bilim berishga xizmat qiladi.

3. **Shaffoflik** – davlat muassasalaridagi jarayonlarning shaffofligini ta'minlash, ma'lumotlarni fuqarolarga oson kirishini ta'minlash uchun onlayn platformalar va ma'lumot bazalari tashkil etilgan.

Mustaqil nazorat – korrupsiya bilan bog'liq holatlarni nazorat qilish uchun mustaqil mexanizmlar va organlar tashkil qilingan.

Xalqaro hamkorlik – Avstriya xalqaro hamkorlikda korrupsiyaga qarshi kurashishni qo'llab-quvvatlash uchun boshqa davlatlar bilan hamkorlik o'rnatgan.

Ushbu choralar Avstriyani korrupsiyadan xoli bo'lgan jamiyat qurishda muhim ahamiyatga ega.

Avstriyadagi Korrupsiyaga qarshi kurash muassasalari;

Avstriyada korrupsiyaga qarshi kurashish uchun maxsus organlar, ya'ni Iqtisodiy va Korrupsiya davlat prokuraturasi hamda Korrupsiyaning oldini olish va kurashish bo'yicha federal agentlik mavjud. Ushbu muassasalar korrupsiyani samarali va maqsadli ravishda bevosita kurashish imkoniyatiga ega.

Iqtisodiy va Korrupsiya davlat prokuraturasi – bu tashkilot korrupsiya, iqtisodiy jinoyatlar va jamoat ishlaridagi buzuvchiliklar bilan bog'liq holatlarni tergov qilish va unga qarshi kurashish bilan shug'ullanadi.

Korrupsiyaning oldini olish va kurashish bo'yicha federal agentlik – bu agentlik korrupsiyaning oldini olish, jamoatchilikni ogohlantirish va korrupsiyaga qarshi choralarni takomillashtirish uchun amaliy dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish bilan shug'ullanadi.

Ushbu muassasalarning samarali faoliyati korrupsiyaga qarshi kurashda muhim ahamiyatga ega va davlatning umumiy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi.

Avstriyaning Ahloqiy Kodeksi davlat xizmatini samarali va adolatli boshqarish uchun muhim vosita bo'lib, korrupsiyaning oldini olishdagi usullardan biri hisoblanadi.

Avstriyaning korrupsiyani oldini olish uchun Ahloqiy Kodeksi;

Avstriyaning korrupsiyani oldini olish uchun qabul qilingan Ahloqiy Kodeksi "Javobgarlik menda" deb nomlanadi. Ushbu kodeks davlat, viloyat, shahar va munisipalitetlar o'rtasidagi hamkorlik natijasida shakllangan. Kodeks korrupsiyaga qarshi kurashish, integritetni ta'minlash va jamoat xizmatining sifatini oshirish maqsadida ishlab chiqilgan [5].

Kodeksning asosiy tamoyillarining asosiy maqsadi quyidagicha izoxlanadi:

Shaxsiy Javobgarlik: Kodeksning asosiy lozimoti har bir shaxsning korrupsiyaga qarshi kurashishdagi mas'uliyatini ta'kidlaydi. "Javobgarlik menda" falsafasi insonlarni o'z xulqlari va qarorlariga mas'ul bo'lishga rag'batlantiradi.

Tashkilotlararo Hamkorlik: Kodeks davlat organlari, viloyatlar, shaharlar va jamoalar o'rtasida samarali hamkorlikni mustahkamlashga qaratilgan. U korrupsiyaga qarshi kurashishdagi birgalikdagi choralarni belgilaydi.

1. **Etika va Prinsiplilik:** Kodeks ishchilarning etik standartlarga muvofiq faoliyat

yuritishini talab etadi, shuningdek, jamoat xizmatining qadr-qimmatlarini saqlashga yordam beradi [6].

2. **Korrupsiyaning Oldini Olish:** Kodeks korrupsiyaning oldini olish mexanizmlarini o'z ichiga oladi, masalan, ma'lumotlarni berish, korrupsiya holatlari haqida xabar berish va zarur hollarda maslaxat olish.

3. **Fa'oliyatni Nazorat qilish:** Kodeks korrupsiyaga qarshi kurashishni samarali nazorat qilish va monitoring mexanizmini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu kodeks Avstriyada korrupsiyaga qarshi kurashish va jamoat xizmatini takomillashtirishda muhim vosita hisoblanadi [7].

Kodeks jamoat xizmatchilaridan kutilgan standartlarni tushuntirish, yo'nalish va xavfsizlik ta'minlash, shuningdek, muhokama olib borishga rag'batlantirish maqsadida ishlab chiqilgan. U fuqarolarga jamoat xizmatchilaridan kutilgan standartlar haqida ma'lumot beradi va umumiy jamoatning ma'muriyatga bo'lgan ishonchini yanada mustahkamlashga yordam beradi.

Kodeks jamoat xizmatining shaffofligi, mas'uliyati va adolatliligini rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega. U jamoat xizmatchilarining o'z vazifalarini bajarishda qanday xulq-atvor qilishlari kerakligi to'g'risidagi aniq ko'rsatmalarni beradi. Kodeksning maqsadi fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchini oshirish va jamoat xizmatining sifatini yaxshilashdir.

«Vena mas'uliyatli shahar» ma'muriyati sifatida korrupsiyaga qarshi dasturga ega. "Etika masalasi" nomi bilan tanilgan korrupsiyani oldini olishga oid qo'llanma, xodimlar va rahbarlar uchun xulq-atvor tavsiyalarini o'z ichiga oladi.

Ushbu qo'llanma korrupsiyaga qarshi kurashishda yordam beradigan amaliy qo'yidamalar, rag'batlantirishlar va korrupsiyadan saqlanishning samarali usullarini o'z ichiga oladi. Vena shahar ma'muriyatining bu tashabbusi korrupsiyani oldini olish va jamoat xizmatining sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Vena konsepsiyasi korrupsiyani oldini olish bo'yicha avstriya va xalqaro standartlarga mos keladi. Ushbu konsepsiya korrupsiyaga qarshi kurashish, shaffoflikni ta'minlash, korrupsiyaning oldini olishda samarali mexanizmlar, xulq-atvor qoidalari va jamoat xizmatining sifatini yaxshilashga qaratilgan, shundan kelib chiqib, o'zida huquqiy normalar, axloqiy qoidalar va rasmiy standartlarni o'z ichiga oladi.

Vena shahar ma'muriyatining ushbu tashabbusi korrupsiyaning oldini olish, fuqarolarning ishonchini mustahkamlash va jamoat xizmatini optimallashtirishga yordam beradi. Konsepsiya xalqaro miqyosdagi korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlari bilan ham integratsiyalashgan bo'lib, moslashuvchanlik va samaradorlikni ta'minlash maqsadida o'zgartirilishi mumkin.

Shaffoflikka bo'lgan e'tiqod:

Vena shahri barcha fuqarolar va iqtisodiy sheriklar uchun shaffof va korrupsiyadan xoli boshqaruvga o'zini bag'ishlagan. Xodimlar har qanday korrupsiya shaklini rad etadilar. Korrupsiyadan xoli davlat xizmati esa barcha xizmatlarga to'g'ri ob'yekt asosida ozod kirishni ta'minlaydi. Shaffoflik va korrupsiyaning har qanday shaklidan voz kechish ijobiy

iqtisodiy muhitni rivojlantirishga va shunga muvofiq boshqaruv va iqtisodda ish o'rinlarini ta'minlashga yordam beradi.

Vena dasturining asoslari sobiq Vena shahar mudiri doktor Ernst Teymer tomonidan tashkil etilgan interdisciplinar loyiha guruhi tomonidan berilgan. Ushbu dastur Vena shahrining yuqori ijtimoiy standartlarini saqlashga yordam beradi, bu fuqarolarga ham, xodimlarga ham manfaat keltiradi. Vena konsepsiyasi 2005 yilda Germaniyaning Vena hukumat idorasi universiteti tomonidan Speyer mukofoti bilan taqdirlangan.

Vena shahri 2011 yilda "Transparency International – Austrian Chapter" nodavlat tashkilotiga a'zosi bo'lib, korrupsiyaning har qanday shaklini rad qilish, yuqori axloqiy standartlarni qo'llab-quvvatlash, korrupsiyaga qarshi biznes siyosatiga va ishchilarni korrupsiyaning oldini olish uchun o'qitish dasturini joriy qilishga o'zini bag'ishlagan. A'zolik va o'zini majbur qilish e'lonlari Vena shahar kengashi tomonidan bir ovozdan qabul qilingan. Vena shahrining korrupsiyani oldini olish va axloqiy boshqaruv bo'yicha faoliyati shunga mos ravishda kengaytirildi.

Korrupsiyadan himoyalaniş bo'yicha qo'llanma:

«Etika masalasi – korrupsiyadan himoyalaniş bo'yicha qo'llanma»ning birinchi ikki nashri 50,000 dan ortiq nusxada tayyorlangan bo'lib, ular tayyorgarlik ko'rayotgan va qayta tayyorlash jarayonida bo'lgan xodimlarga, shuningdek, shahar hokimiyati xodimlari hamda qiziqish bildirgan fuqarolar va mijozlar uchun ma'lumot manbasi sifatida foydalanilgan. Xodimlar va rahbarlarga korrupsiya mavzusidagi sezgir masalalar va shaffoflik hamda korrupsiyadan xoli tashkilot madaniyati uchun yangilangan ish bo'lagi – uchinchi nashr taqdim etilgan. Taklif va amaliy ko'rsatmalar boshqa mahalliy va xorijiy boshqaruvlar uchun namuna bo'lib xizmat qilgan va qilishda davom etmoqda.

O'qitish dasturi 2015 yilga kelib, 20,000 dan ortiq xodimlar Vena shahrining boshqaruv akademiyasi va personal rivojlanishi guruhi ta'lim dasturidan foydalanishgan. Korrupsiyadan himoyalaniş choralari, shulardan biri — yangi kelganlarga mo'ljallangan o'quv kurslari, xizmat sinovi kursi, asosiy ta'lim, menejment ta'limi va seminarlarda o'rgatilgan [8].

Xulosa:

Korrupsiya insoniyat tarixidagi eng murakkab va muammolardan biri bo'lib uning falsafiy va axloqiy tahlili insoni, qadriyatlarini va ijtimoiy tuzilmalar bilan uzviy bog'liqdir. Bu muammo jamiyatda adolatlarining yordami va insoniy axloqning zaiflashuvi tufayli keladi.

Falsafiy nuqtayi nazardan, korrupsiya ijtimoiy va tizimli tizimlarda ma'naviy me'yorlarning moddiy tarzda qaraladi. Bu xodisa insonning shaxsiy qo'l ostidagi jamiyat manfaatlaridan ustunligi bilan bog'liq. Bunda halollik va mas'uliyat kabi adolatli axloqiy amallar e'tiborsiz qoladi. Shu tufayli, korrupsiyani bartaraf etish jamiyatning ma'naviy tiklanishi va shaxsiy mas'uliyatni talab qiladi.

Axloqiy nuqtayi nazardan, korrupsiya shaxsiy axloq me'yorlarining quvurlariga keluvchi omil sifatida talqin olib tashlash. U insonlarning vijdoni va odamlariga putur yetkazadi, shu bilan birga, jamiyatda ishonchsizlikni kuchaytiradi. Korrupsiyaga qarshi kurashning asosiy yo'nalishi sifatida axloqiylikni boshqarish va axloqiy ta'limni zarurdir.

Korrupsiyaga qarshi samarali kurash mexanizmlarini ishlab chiqarish uchun falsafiy va axloqiy ishlab chiqarishlarni uyg'unlashtirish muhim korxonaga. Bunda jamiyat a'zolarining ma'naviy kamoloti, qonun ustuvorligi, shaffoflik va adolatlarini yaxshilashga qaratilgan siyosat olib borilishi kerak.

Xulosa qilib kurashish orqali, korrupsiyaga qarshi kurash faqat va axloqiy qadriyatlarga emas, balki jamiyatning ma'naviy tarbiyasiga asos bo'lishi kerak. Shu yo'l bilan korrupsiyaning ildiziga barham berish va adolatli, jamiyatni boshqarish mumkin.

Taklif va tavsiyalar

Korrupsiyaga qarshi kurashda falsafiy va axloqiy yondoshuvlarni samarali ishlatish uchun qo'yidagi taklif va tavsiyalar beriladi:

1. Axloqiy tarbiyani kuchaytirish

Ta'lim muassasalarida axloq va korporatsiyaning oldini olish bo'yicha maxsus o'quv dasturlarini shakllantirish.

Axloqiy tarbiyada inson huquq va erkinliklar, burch va majburiyatlar, ma'suliyat va javobgarligini kuchaytirish.

2. Jamoatchilik nazorati

Korrupsiyaga qarshi kurashda ishtirokchilarning faol ishtirokini ta'minlash uchun ochiq platformalar tashkil qiladi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish harakatlarini jamoatchilik asosida tashkil etish.

3. Faoliyat shaffofligini ta'minlash

- Davlat va jamoa tashkilotlari faoliyatini shaffofligini oshirish uchun dasturlar va texnologiyalarni shakllantirish va davlat tamonidan qo'llab-quvvatlash choralari qonuniy asosini yaratish.

- Malakani oshirish yoki davlat xizmatchisini jamoatchilik uchun shaffof faoliyat yuritish ishlari bo'yicha reyting tizimini yaratish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI;

1. Gulomovich, Kipchokov Xomidjon. "МЕХАНИЗМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ У МОЛОДЕЖИ." *Научный Фокус* 1.8 (2023): 732-737.

2. Кипчоков, Хомиджон Гуломович. "ИЖТИМОЙ АХЛОҚ, ИЖТИМОЙ ЖАВОБГАРЛИК АХЛОҚИЙ ОНГ ОБЪЕКТИ СИФАТИДА." *Scientific Impulse* 2.15 (2023): 946-955.

3. Gulomovich, Kipchoqov Xomidjon. "YOSHLARDA AXLOQIY TARBIYANI SHAKLLANTIRISH MEKANIZMLARI." *Научный Фокус* 1.7 (2023): 878-884.

4. Kipchakov, Hamidjon Gulyamovich. "SOCIAL RESPONSIBILITY OF A PUBLIC OFFICER IN GOVERNMENTAL ADMINISTRATION." *EDITOR COORDINATOR* (2020): 235.

5. Kipchakov, Hamit Gulamovich. "SOCIAL RESPONSIBILITY AND ESSENCE." *European Science Review* 7-8 (2019): 78-80.

6. Gulamovich, Kipchakov Hamit. "Social responsibility and essence." *European science review* 7-8 (2019): 78-80.
7. Dilfuza, Nasretdinova, and Nurmatov Abdujabbor. "Development of Education in Ferghana Valley." (2023).
8. Nurmatov, Abdujabbor Ne'matjonovich. "Media Coverage of Problems and Changes in Uzbek Literature During Reconstruction." *Miasto Przyszłości* 36 (2023): 250-253.
9. Ne'matjonovich, Nurmatov Abdujabbor. "International Cooperation in Food Security in Uzbekistan." *International Journal on Integrated Education* 2.5 (2015): 87-90.
10. Abdievich, Abdullayev Azam. "Value Approach To The Analysis Of Spiritual Culture Of Uzbekistan." *Journal of Social Research in Uzbekistan* 1.1 (2021): 1-7.
11. Toshmirzaevich, Malikov Turdali. "Spiritual culture and value of Uzbekistan." *Asian Journal Of Multidimensional Research* 10.6 (2021): 214-222.
12. O'G'Li, Mahmudov Abdukhakhor Burhanjon. "CUSTOMS RELATED TO KNIFE CUTTING." *European International Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies* 3.08 (2023): 57-63.
13. Mahmudov, A. B. "THE HISTORY OF THE DISCOVERY OF IRON AND ITS GROWING IMPORTANCE IN HUMAN LIFE." *Доктор экономических наук, профессор Федорова ЮВ Доктор философии педагогических наук (PhD), доцент, Мухаммадиев КБ Доктор социологических наук, доцент Смирнова ТВ Доктор технических наук, доцент Хайдарова С.* (2023): 10.
14. Mahmudov, A. B. "SCHOOLS OF TRADITIONAL CRAFTSMANSHIP OF FERGHANA VALLEY (ON THE EXAMPLE OF SHAKHRIKHAN SCHOOL OF KNIFE)." *Мировая наука* 5 (26) (2019): 68-71.
15. Alikhanov, Muhammadjon. "From the history of sending students abroad from Turkestan in the beginning of the XX century." *American Journal Of Social Sciences And Humanity Research* 3.06 (2023): 78-82.
16. Алиханов, Мухаммаджон Махаммадсолиевич. "ИЗ ИСТОРИИ ОТПРАВКИ СТУДЕНТОВ ЗА РУБЕЖ ИЗ ТУРКЕСТАНА В НАЧАЛЕ XX ВЕКА." *Universum: общественные науки* 10 (101) (2023): 8-10.
17. Alikhanov, Mukhammadjon. "Constitutional reforms in Uzbekistan during the years of independence." *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology* 9.2 (2024): 273-277.
18. Alikhanov, Mukhammadjon. "The struggle for constitutional monarchy in the khanate of khiva at the beginning of the xx century." *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology* 9.2 (2024): 278-283.
19. Алиханов, М. "ДОСТИЖЕНИЯ В ПРОТИВОДЕЙСТВИИ КОРРУПЦИИ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ." *Экономика и социум* 11-1 (90) (2021): 716-719.
20. Alikhanov, Mukhammadjon. "The Law On Language In The D? scuss? on Of Intellectuals." *Solid State Technology* 63.6 (2020): 11822-11829.

21. Muminov, A., O. Muminov, and Sh Norov. "Social partnership in uzbekistan: Status and prospects." *International Journal of Scientific and Technology Research* 9.2 (2020): 5876-5878.
22. Alixanov, M., and I. Tuxtaoxunov. "HISTORICAL MONUMENTS AND TOURISM DEVELOPMENT IN NAMANGAN REGION." *The Scientific Heritage* 55-6 (2020): 3-4.
23. Alixanov, M., et al. "ECONOMIC SCIENCES." *ECONOMIC SCIENCES*: 3.
24. Anvarjonovich, Ikramjon Ismailov. "The Developing High Education In Uzbekistan (Based On Fergana Valley)." (2023).
25. Исмаилов, Икрамжон. "НОДАВЛАТ ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНИШИ." *Journal of new century innovations* 23.4 (2023): 85-87.
26. Исмаилов, Икрамжон. "МУСТАҚИЛЛИКГАЧА ФАРҒОНА ВОДИЙСИДА ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ." *Academic research in educational sciences* 3.NUU Conference 2 (2022): 1037-1042.
27. Anvarjonovich, Ikramjon Ismailov. "THE PROCESS OF TRAINING HIGHLY QUALIFIED SPECIALISTS IN FERGANA VALLEY."
28. Ортиғалиева, Тўхтажон, and Дилбар Рахматуллаева. "ХИВА ХОНЛИГИНИНГ ҚЎНҒИРОТЛАР СУЛОЛАСИ ДАВР ТАРИХШУНОСЛИГИ МАНБАЛАРИ ТАҲЛИЛИ." *Academic research in educational sciences* 3 (2020): 464-469.
29. Anvarjonovich, Ikramjon Ismailov. "THE PROCESS OF TRAINING HIGHLY QUALIFIED SPECIALISTS IN FERGANA VALLEY."
30. Tojibaev, B. T. "EDUCATIONAL DEVELOPMENT AND BEHAVIORAL DEVIANCE IN YOUTH." *Экономика и социум* 11 (114)-2 (2023): 451-454.
31. Tozhibayev, Bahromjon, and Saidulla Isokov. "Youth Social Deviation in the Process of Reforms in Uzbekistan." *IX International Scientific and Practical Conference "Current Problems of Social and Labour Relations"(ISPC-CPSLR 2021)*. Atlantis Press, 2022.
32. Turabayevich, Tojibaev Bakhromjon. "SOCIOLOGICAL INTERPRETATION OF DEVIANCE." *ЖУРНАЛ СОЦИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ* SI-1 (2020).
33. Тожибаев, Б. Т. "ИЗМЕНЕНИЕ СФЕРЕ ОБРАЗОВАНИИ В УЗБЕКИСТАНЕ И ЕГО ДЕВИАНТНОЕ ВЛИЯНИЕ." *Экономика, социология и право* 10 (2018): 14-17.
34. Тожибаев, Б. "СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ ТЕОРИИ-ДЕВИАНТНОСТИ." *ДНИ НАУКИ–2017* (2017): 308.
35. Тожибаев, Б. "СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОЯВЛЕНИЯ" ДЕВИАНТНОСТИ"." *Прорывные научные исследования*. 2016.
36. Toshmirzaevich, Malikov Turdali. "Spiritual culture and value of Uzbekistan." *Asian Journal Of Multidimensional Research* 10.6 (2021): 214-222.